

3. Talep ve Arz

Çeviren: Aslı SAKLICA

Arzının her zaman talebini geçtiği piyasadaki tek mal “akıl vermek”dir.

Giriş

“Kaykay gibi aşağı inmek”, “roket hızında yükselmek” ve “lunapark treni gibi inişli çıkışlı olmak” ifadeleri genellikle fiyat değişimlerinin tanımlanmasında ekonomik bir terim olarak kullanılır.

CD çalar fiyatlarında yakın zamanda çok büyük kayma olmuştur. 1995 yılında 1000 TL iken bugün 100 TL civarındadır. Bu yıllar süresince satın alınan CD çalar miktarları düzenli bir şekilde artmıştır. Bu fiyat kaymasının sebebi nedir? Neden yüksek miktarda satın alma karşısında yüksek fiyat korunamadı? Sağlık hizmetlerinde aşırı yükselen fiyatlara rağmen insanlar her yıl daha fazla sağlık hizmeti satın almaktadırlar, neden?

Muz, kahve ve diğer tarımsal ürünlerin fiyatlarında iniş ve çıkışlar meydana gelmektedir. İnsanların damak zevkleri nadiren değişmesine rağmen neden muz fiyatlarında iniş-çıkışlar görülür. Satın aldığımız birçok şeyin fiyatları genellikle değişmez. Örneğin CD fiyatları çok fazla değişmez. Fakat bu düzenli fiyata rağmen, insanların satın aldığı CD miktarı her yıl artar. Fiyatlar beş yıl öncesine göre daha düşük olmamasına rağmen, neden insanlar daha fazla CD satın alırlar? Firmalar CD’yi yüksek fiyata satamamalarına rağmen neden daha fazla CD üretimi yaparlar?

Ekonomi bilimi, insanların kıtlıkla başa çıkabilmek için yaptıkları seçimlerle alakalıdır. Bu seçimler, masraflar ve kazançlar vasıtasıyla yönlendirilir ve piyasalar vasıtasıyla düzenlenir. Piyasaların nasıl çalıştığını açıklayan araçlar *talep* ve *arz*dir. Bu iki araç ekonomi biliminin merkezinde yer alır ve ücret ve meslek, konut ve kira, kirlilik, suç işleme, tüketicinin korunması, eğitim, refah, sağlık hizmetleri, paranın

değerlenmesi, faiz oranları gibi çok farklı çalışma alanlarında kullanılır.

Bu konuyu dikkatli bir şekilde çalışarak öğrenirseniz, hem ilerdeki ekonomi bilimi çalışmalarınıza önemli katkısı olacak, hem de günlük yaşamınızda size çok önemli kazançlar sağlayacaktır. Talep ve arz konularını anladığınızda yeni gözlerle dünyaya bakacaksınız. Talep ve arz kavramlarını iyi öğrendiğinizde, fiyatların nasıl belirlendiğini ve fiyatların kaykay gibi aşağı kaymalarını, fiyatların roket hızında nasıl yükseldiklerini ve lunapark treni gibi iniş çıkışlarının nedenlerini açıklayabileceksiniz.

Talep

Bir şeyi talep ediyorsanız, o zaman siz;

1. Onu istiyorsunuz,
2. Onu satın almak için gerekli güce sahipsiniz ve
3. Onu satın almak için belirli bir plan yapmışsınızdır.

İhtiyaçlar, insanların mal ve hizmetler için duyduğu istek ve arzulardır. Bu istek ve arzular sonsuzdur ve tümünün karşılanamayacağını kıtlık kavramı net bir şekilde ortaya koymaktadır. Talep, hangi ihtiyaçların tatmin edilmesi gerektiği ile ilgili bir kararı yansıtır.

Bir mal veya hizmetin talep miktarı; verilen bir zaman diliminde ve belirli bir fiyattan tüketicilerin satın almayı planladıkları mal veya hizmet miktarıdır. Talep miktarının gerçekten satın alınacak miktarla aynı olması şart değildir. Bazen talep edilen miktar, mevcut mal miktarından daha fazla olabilir, bu nedenle satın alınan mal miktarı, talep edilen miktardan daha az olabilir.

Talep miktarı birim zamandaki miktar olarak ölçülür. Örneğin, bir tüketicinin günde bir fincan kahve tükettiği varsayalım. Bu durumda tüketicinin talep miktarı günde 1 fincan kahve, haftada 7 fincan kahve veya yılda 365 fincan kahve olarak da ifade edilebilir. Zaman farkı, talep miktarının az veya çok olduğu anlamına gelmez.

Talebi Etkileyen Faktörler

Tüketicilerin satın almayı planladıkları herhangi bir mal veya hizmetin miktarı birçok faktöre bağlıdır. Bunlardan en önemlileri:

1. O malın fiyatı
2. İlgili malların fiyatları
3. Gelecekte beklenen fiyatlar
4. Gelir
5. Nüfus
6. Tercihler

Talep Kanunu

Talep kanunu; diğer şartlar aynı kaldığında, bir malın fiyatı arttıkça, talep edilen miktar azalır veya tersi olur.

Neden fiyat arttıkça talep edilen miktar azalır? Bunun iki sebebi vardır:

1. İkame etkisi
2. Gelir etkisi

İkame Etkisi: Her mal benzersiz olmasına rağmen, yerine kullanılabilecek yani ikame edilebilecek mallar mevcuttur. Bir malın fiyatı yükseldiğinde, insanlar o maldan daha az satın alırlar ve ikame maldan ise daha fazla tüketirler.

Gelir Etkisi: Diğer şartlar aynı iken bir malın fiyatı arttığında, o malın satın alma değeri insanların bütçesinde daha fazla yer işgal eder. Bu nedenle daha yüksek bir fiyat ve değişmeyen gelirle karşı karşıya kalan insanlar daha önce satın alınan tüm mal ve hizmetlere maddi olarak güçleri yetmeyecektir. En azından bazı mal ve hizmetlerin talep edilen miktarlarının azalması gerekir. Normal olarak, fiyatı artmış olan mal daha az miktarda satın alınan mallardan biri olacaktır.

Talep Eğrisi ve Talep Çizelgesi

Ekonomi biliminde en çok kullanılan iki önemli eğriden biri talep eğrisidir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli kavram karışıklığı “talep” ve “talep edilen miktar” arasında olmaktadır.

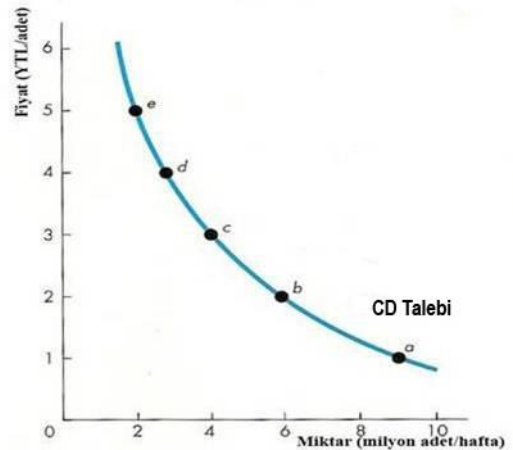
Talep, bir malın fiyatı ile talep edilen miktarı arasındaki ilişkinin tümünü ifade eder. Talep edilen miktar ise, talep eğrisi üzerindeki bir noktayı ifade eder ve belli bir fiyattan talep edilen mal miktarı olarak tanımlanır. Belli bir fiyattan talep edilen mal miktarı talep eğrisi üzerindeki belli bir nokta ile temsil edilir.

Şekil 3.1’de CD’ye ait talep eğrisi gösterilmiştir. Talep eğrisi, tüketici harcamalarını etkileyen diğer faktörler aynı kalmak şartıyla bir malın talep edilen miktarı ile fiyatı arasındaki ilişkiyi gösterir.

Aşağıdaki Çizelge de farklı fiyatlardan CD’ye ait talep miktarları verilmektedir. Talep çizelgesi, tüketici harcamalarını etkileyen diğer tüm faktörler -örneğin; gelir, nüfus, tercihler ve gelecekte beklenen fiyatlar- aynı kalmak şartıyla, her bir farklı fiyat seviyesinde talep edilen farklı mal miktarlarını gösterir.

Örneğin; bir CD’nin fiyatı 1 TL ise, bir haftada talep edilen miktar 9 milyon adettir. Eğer fiyat 5 TL ise, bir haftada talep edilen miktar ise 2 milyon adettir. Tablonun diğer satırları 2, 3 ve 4 TL’den talep edilen miktarları göstermektedir.

Şekil 3.1
Talep Eğrisi

	Fiyat	Miktar
a	1	9
b	2	6
c	3	4
d	4	3
e	5	2

Talep çizelgesi, talep eğrisi olarak grafik haline getirildiğinde yatay eksenle talep miktarları, dikey eksenle fiyatlar gösterilir. Talep eğrisi üzerindeki her nokta, talep çizelgesindeki satırları göstermekte ve a'dan e'ye kadar olan harflerle temsil edilmektedir. Örneğin grafikteki a noktası; CD'nin fiyatı 1 TL olduğunda haftalık talep miktarının 9 milyon adet olduğunu göstermektedir.

Talep eğrisinin eğimi negatiftir, yani fiyat düştüğünde talep edilen miktar artar. Talep eğrisi iki şekilde yorumlanabilir; verilen bir fiyat için insanların satın almayı planladıkları mal miktarını ifade eder. Örneğin CD fiyatı 3 TL/adet iken, talep edilen miktar haftalık 4 milyondur. Diğer bir yorumlama şekli ise; verilen miktar için, tüketicilerin ödemek istedikleri veya son kullanılabilir CD için ödeme yapabilecekleri maksimum fiyatı gösterir. Örneğin, tüketicilerin 6 milyon adet CD için ödeyecekleri maksimum fiyat 2 TL/adet'dir.

Ödeme İstekliliği ve Gücü: Talep eğrisi, diğer bir açıdan bakıldığında ödeme istekliliği ve gücü eğrisi olarak da ifade edilebilir. Ödeme istekliliği ve gücü marjinal faydanın bir ölçüsüdür.

Eğer bir mal piyasada az ise ve küçük miktarda almak mümkün ise, tüketicinin ilave bir birim için ödemek isteyeceği ve ödeyebileceği en yüksek fiyat artar. Fakat piyasada var olan mevcut miktar artarsa, her ilave birimin marjinal faydası düşeceğinden tüketicinin ödemek isteyeceği ve ödeyebileceği en yüksek fiyat düşer.

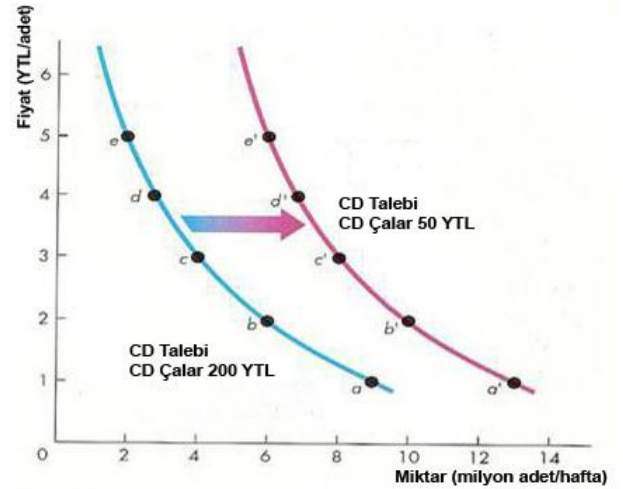
Şekil 3.1 incelenecek olursa, eğer bir haftada 2 milyon adet CD kullanılıyor ise, bu 2 milyon adet CD için tüketicinin ödemek isteyeceği fiyat 5 TL / adet'dir.

Piyasadaki kullanılabilir CD sayısı 9 milyon adet/hafta ise, tüketicinin son satın alacağı CD için ödemek isteyeceği fiyat sadece 1 TL / adet'dir.

Talepteki Değişim

Bir malın fiyatındaki değişimin yanı sıra satınalma planlarını etkileyen herhangi bir faktör değiştiğinde, talepte değişim meydana gelir. Şekil 3.2, bu talep artışını göstermektedir.

Şekil 3.2
Talep Artışı

Orijinal Talep Eğrisi (CD çalar 200TL)			Yeni Talep Eğrisi (CD çalar 50 TL)		
	Fiyat (TL/adet)	Miktar (milyon/hafta)		Fiyat (TL/adet)	Miktar (milyon /hafta)
a	1	9	a'	1	13
b	2	6	b'	2	10
c	3	4	c'	3	8
d	4	3	d'	4	7
e	5	2	e'	5	6

Talep arttığında, talep eğrisi sağa doğru kayar ve talep edilen miktar her bir fiyat için daha fazla olur. Örneğin; orijinal talep eğrisi üzerinde fiyat 5 TL/adet olduğunda, talep edilen miktar 2 milyon adettir. Yeni talep eğrisinde, aynı fiyattan talep edilen miktar 6 milyon adet olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 3.2'deki talep tablosu incelendiğinde, yeni talep tablosunda aynı fiyatlardan talep miktarlarının daha yüksek olduğu görülebilir.

Talepteki değişmeyi beraberinde getiren 5 ana faktör vardır:

1. İlgili Malların Fiyatları: Tüketicilerin satın almayı düşündükleri CD miktarı kısmen bu malın yerine ikame edilebilecek CD çalar fiyatlarına bağlıdır.

İkame mal, diğer malın yerine kullanılabilen ve aynı faydayı sağlayan maldır. Örneğin; Otobüs tren yerine, bir hamburger sosuslu bir sandviç yerine, CD DVD yerine kullanılabilen veya ikame edilebilen mallardır. Örneğin; CD fiyatları artarsa, insanlar daha az CD ve daha fazla DVD satın alırlar, yani DVD'lerin talebi artar.

Ayrıca insanların satın almayı planladıkları CD miktarları, CD'nin tamamlayıcısı olan CD çalar fiyatlarına bağlıdır. *Tamamlayıcı mal*; diğer malla birlikte kullanılan ve onun faydasını ortaya çıkaran veya artıran bir maldır. Örneğin; hamburger ve patates kızartması tamamlayıcı mallardır. Ayrıca spagetti ve et sosu, CD ve CD çalar birbirinin tamamlayıcısı olan mallardır.

2. Gelecekteki Fiyat Beklentileri: Eğer bir malın gelecekte fiyatının yükseleceği bekleniyorsa ve o mal depolanabilir bir mal ise, o malın gelecekte kullanmak için satın almanın fırsat maliyeti, fiyat arttığında satın almaktan daha düşük olacaktır. İnsanlar, malın fiyatındaki beklenen artıştan önce daha fazla satın alırlar ve bu durumda mevcut talep artar.

Bilgisayar fiyatları sürekli düşmekte ve bu gerçek tüketicileri ikileme düşürmektedir. Tüketici hemen bilgisayar satın alacak mı yoksa fiyatlar düşene kadar bekleyecek mi? İnsanlar bilgisayar fiyatındaki düşüşün süreceğini bekler, bir süre satın almaz bu nedenle mevcut talep olabilecekten daha az, gelecek talep daha fazla olur.

3. Gelir: Talebi etkileyen diğer bir faktör tüketici geliridir. Gelir arttığında tüketiciler birçok maldan daha fazla satın alırken, tüketici geliri azaldığında birçok maldan daha az satın alırlar. Gelirdeki artış, birçok malın talebindeki artışı beraberinde getirmekle beraber, tüm malların talebi için bu durum geçerli değildir. Bazı malların talebi, tüketici geliri artmasına rağmen

azalmaktadır. Böyle mallara *düşük mal* denir. Gelir artışı karşısında talebi artan mallara ise *normal mal* denir.

Uzun mesafeli taşımacılık hem normal mallara hem de düşük mallara örnektir. Gelir arttığında uzun mesafeli taşımacılığın bir çeşidi olan hava taşımacılığına olan talep artar. Aynı şekilde yine uzun mesafeli taşımacılığının diğer bir şekli olan otobüs taşımacılığının ise gelir artışı karşısında talebi azalır. Bu durumda hava taşımacılığı normal, otobüs taşımacılığı düşük maldır.

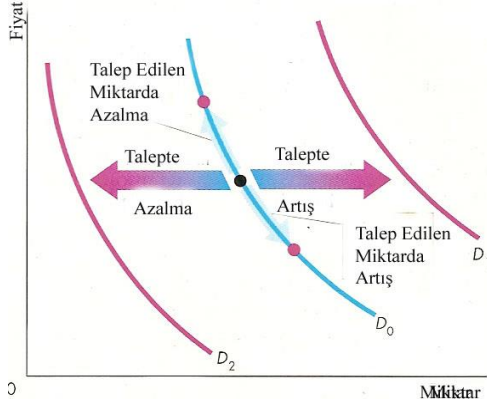
4. Nüfus: Talep nüfus miktarına ve nüfusun yaş durumuna bağlıdır. Nüfus ne kadar fazla olursa tüm mal ve hizmetler olan talep o kadar fazla olur. Nüfus ne kadar az olursa, tüm mal ve hizmetlere olan talep o kadar az olur. Örneğin; İstanbul'da bir otopark alanına, sinemaya, kasetlere veya hayal edilebilecek herhangi bir mal veya hizmete olan talep Erzurum ilindeki talepten daha fazla olacaktır.

5. Tercihler: Talep, tercih ve zevklere de bağlıdır. Tercihler mal ve hizmetlere karşı olan tutum ve davranışlardır. Son 20 yılda dünyada olduğu gibi Türkiye'de de tüketiciler beyaz et tüketimine ve sıvı yağa olan tercihleri artmış, kırmızı ete ve katı yağa olan tercihleri nispi olarak azalmıştır. Bu durum beyaz et ve sıvı yağın talebine olumlu, kırmızı et ve katı yağ talebine olumsuz etki etmiştir.

Talep Edilen Miktar ve Talepteki Değişim

Tüketicilerin planlarını etkileyen faktörlerdeki değişimler, ya talep edilen miktarlarda değişime ya da talepte değişime neden olur. Talep eğrisi üzerindeki bir nokta, verilen bir fiyattan talep edilen miktarı gösterir. Talep eğrisi boyunca olan hareket talep edilen miktardaki değişimi gösterir. Talep eğrisinin üzerindeki tüm noktalar, talebi gösterir. Bu nedenle talep eğrisinin yer değiştirmesi talepteki değişimi gösterir. Şekil 3.3 bu farkı göstermekte ve özetlenmektedir.

Şekil 3.3
Talepteki Değişime Karşılık
Talep Edilen Miktardaki Değişim

Talep Eğrisi Boyunca Hareket: Diğer faktörler aynı kaldığı takdirde, bir malın fiyatı değişirse talep eğrisi üzerinde bir hareket oluşur. Talep eğrisi negatif eğimlidir. Bu talep kanunundan kaynaklanır. Talep kanunu; diğer şartlar aynı kalmak şartıyla, talep edilen malın fiyatı düşerse, talep edilen miktar artar.

Şekil 3.3'de, diğer şartlar aynı kalmak şartıyla, bir malın fiyatı düştüğünde, talep miktarı artar ve D_0 talep eğrisi üzerinde talep edilen miktarın ve fiyatın kesiştiği nokta aşağı doğru hareket eder. Fiyat yükselir ise, talep edilen mal miktarı azalır ve D_0 talep eğrisi üzerinde yukarı doğru bir hareket oluşur.

Talep Eğrisinin Kayması: Eğer bir malın fiyatı değişmez, fakat tüketicinin planlarını etkileyen diğer faktörler değişirse, o malın talebinde bir değişime olur. Talep eğrisinin yer değiştirmesi, talepteki değişimi gösterir. Örneğin; ses kasetinin tamamlayıcısı olan kasetçaların fiyatındaki düşüş, ses kasetinin talebini artırır.

Şekil 3.3'de, talebi etkileyen herhangi bir faktör nedeniyle tüketicinin tüketim miktarı değiştiğinde, fiyat sabitken, talep eğrisi yer değiştirir ve talepte artış veya azalış olur. Normal mal için, gelirdeki artış, nüfustaki artış, ikame malın fiyatındaki artış, o malın gelecekte beklenen fiyatındaki artış, tamamlayıcı

malın fiyatındaki düşüş talep eğrisinin yer değiştirmesine sebep olur ve eğri sağa kayar ve yeni talep eğrisi D_1 olur. Bu talepteki artışı gösterir.

Yine normal mal için; gelirdeki, nüfustaki, ikame malın fiyatındaki, o malın gelecekte beklenen fiyatındaki düşüş veya tamamlayıcı malın fiyatındaki artış talep eğrisini sola doğru kaydırır ve yeni talep eğrisi D_2 olur. Bu durum talepteki azalışı gösterir. Düşük mallar için ise, gelirdeki değişimin etkisi, yukarıda açıklanan durumların tersi yönünde olur.

Arz

Bir firma (işletme) bir mal veya hizmeti satışı sunarsa, firma;

- O malı üretmek için gerekli kaynaklara ve teknolojiye sahiptir.
- Bu malın üretiminden kar edebilir.
- O malı üretmek ve satmak için belirli bir plan yapmıştır.

Bir mal veya hizmetin arz miktarı, belli bir fiyattan verilen zaman periyodu süresinde üreticilerin satmayı planladıkları mal ve hizmet miktarıdır. Arz edilen miktarın, satın alınan miktarla aynı olması zorunluluğu yoktur. Bazen arz miktarı talep miktarından daha fazladır, bazen de talep edilen mal veya hizmet miktarı arz miktarından daha fazladır.

Talep miktarı gibi arz miktarı da birim zaman miktarı olarak ölçülür. Örneğin; Toyota firmasının günde 1000 araç ürettiği varsayalım. Toyota firması tarafından arz edilen araç miktarı günde 1000 araç olarak veya haftada 7000 araç ya da yılda 365 000 araç olarak ifade edilebilir. Zaman ölçüsü olmaksızın belli bir miktarın fazla veya az olup olmadığını anlayamayız.

Arzı Belirleyen Faktörler

Üreticilerin satmayı planladıkları belirli mal veya hizmetin miktarı birçok faktöre bağlıdır. Bu faktörlerden belli başlı olanları;

1. Malın fiyatı
2. Malın üretiminde kullanılan kaynakların (girdi) fiyatları
3. Üretilen ilgili malların fiyatları
4. Fiyat beklentileri
5. Arz edenlerin (üretici) sayısı
6. Teknoloji

İlk önce bir malın fiyatı ve arz edilen miktarı arasındaki ilişki inceleyelim. Bu ilişkinin incelenmesi için, arz miktarını etkileyen diğer tüm faktörler sabit kabul edilecektir. Bir malın fiyatı değiştiğinde o malın arz edilen miktarı nasıl değişir sorusuna cevap arayalım.

Arz Kanunu

Arz kanunu; diğer şartlar aynı kalmak şartıyla bir malın fiyatı ne kadar yükselirse, arz miktarı o kadar artar. Neden daha yüksek fiyat arz miktarını artırır? Bu artan marjinal masraf nedeniyle olur. Herhangi bir malın üretim miktarı arttığında, üretilen malın marjinal masrafı artar.

Eğer bir malın fiyatı, marjinal masrafı karşılamıyorsa o malı üretilmeye değmez. Bu nedenle ancak bir malın fiyatı artarsa, diğer şartlar aynı kalmak şartıyla, üreticiler karşı karşıya kaldıkları daha yüksek marjinal masrafla üretimlerini artırmak isterler. Daha yüksek fiyat, arz edilen miktarda artışa neden olur.

Arz eğrisi ve Arz Çizelgesi

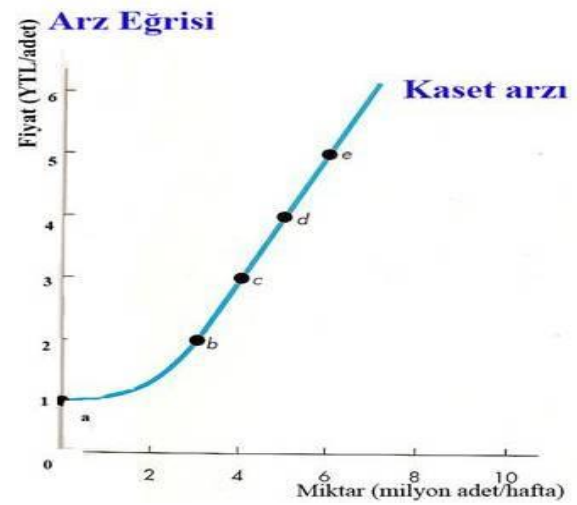
Ekonomi biliminin en fazla kullanılan ikinci eğrisi arz eğrisidir. Şimdi arz ile arz edilen miktar arasında farkı görmeye çalışalım.

Arz, arz edilen miktar ile malın fiyatı arasındaki tüm ilişkileri ifade eder ve arz eğrisi ve arz çizelgesi ile gösterilir. Belli bir fiyattan arz edilen miktar ise arz eğrisi üzerinde belli bir nokta ile temsil edilir.

Şekil 3.4'te ses kasetine ait arz eğrisi gösterilmiştir. Arz eğrisi üreticinin planladığı satış miktarını etkileyen diğer tüm faktörler aynı kalmak kaydıyla, bir malın fiyatı ile arz miktarı arasındaki ilişkiyi gösterir.

Şekil 3.4'te ses kasetine ait bir arz çizelgesi oluşturulmuştur. Arz çizelgesi; arz miktarını etkileyen diğer faktörler aynı kalmak şartıyla, her farklı fiyattan arz edilen miktarları listeler. Örneğin; bir kaset fiyatı 1 TL/adet iken arz çizelgesinde "a" ile gösterilen arz miktarı "0"dır. Bir kasetin fiyatı 2 TL/adet ise, arz çizelgesinde "b" ile gösterilen haftalık arz miktarı 3 milyon adet olarak gerçekleşir. 3 TL, 4 TL, 5TL fiyatlarından arz edilen miktarlar ise çizelgede diğer satırlarda gösterilmektedir.

Şekil 3.4

	Fiyat (TL / adet)	Miktar (milyon Adet/hafta)
a	1	0
b	2	3
c	3	4
d	4	5
e	5	6

Arz eğrisini gösteren grafiğin yatay ekseninde arz miktarı, dikey ekseninde malın fiyatı yer alır. Arz tablosundaki satırlarda yer alan a'dan e'ye kadar olan harfler, arz eğrisi üzerindeki farklı noktaları temsil eder. Örneğin; "a" noktasında kaset fiyatı 1 TL/adet iken, bu fiyattan arz edilen miktar ise "0" dır.

Şekil 3.4'te ki grafik incelendiğinde, her hafta 6 milyon adet kaset üretilirse, bunlar için üreticinin kabul etmek isteyeceği en düşük fiyat 5 TL/adet'dir. Fakat eğer her hafta 4 milyon adet kaset üretilirse, üreticinin satmayı kabul edeceği fiyat 3 TL/adet'dir.

Arz'da Değişme

Bir malın fiyatı dışında satış planını etkileyen diğer faktörler değişirse, arz da değişir. Arzın değişmesine etki eden temel beş faktörü şimdi inceleyelim.

1. Üretim Faktörlerinin Fiyatı: Üretim faktörlerinin fiyatı arzı etkiler. Bu etkiyi görmenin en kolay yolu, arz eğrisini minimum arz fiyatı eğrisi olarak düşündürmektir. Üretim faktörleri fiyatı artarsa arz miktarı azalır.

Örneğin; işçi ücretlerindeki artış, hamburger arzını azaltacaktır. Eğer kaset üretiminde çalışan işçilerin ücretleri artarsa, kaset arzı azalacaktır.

2. Üretilen İlgili Malların Fiyatları: Firmaların ürettikleri ilgili mal ve hizmetlerin fiyatları arzı etkiler. Örneğin; DVD fiyatları artarsa, CD arzı azalır. DVD ve CD üretimde ikame mallardır. Yani aynı kaynaklar kullanılarak üretilen ikame mallardır.

Eğer, biftek fiyatları artarsa, sığır derisi arzı artacaktır. Bu iki ürün üretimde tamamlayıcı mallardır. Yani birlikte üretilen mallardır.

3. Fiyat Beklentileri: Bir malın fiyatının gelecekte artması bekleniyorsa, gelecekte o malın satışından sağlanacak gelir, hâlihazır durumdakinden daha fazla olacağından, ürün satılmaz. Bu da arzın azalmasına neden olmaktadır.

4. Arz Edenlerin Sayısı: Bir malı üreten üreticilerin sayısı ne kadar artarsa, o malın arzı da o kadar artar. Yeni firmalar piyasaya girerse, piyasadaki arz miktarı artar. Firmalar piyasadaki çekildiğinde ise arz miktarı azalacaktır.

Örneğin; son 5 yılı aşkın süredir web siteleri yapan ve yöneten firma sayısında çok büyük bir artış gerçekleşmiştir. Bunun sonucu olarak internet ve web hizmetleri çok büyük oranda artmıştır.

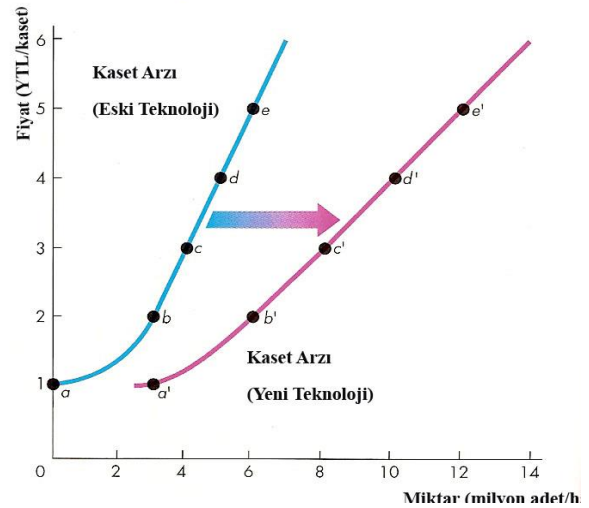
5. Teknoloji: Yeni teknolojiler yeni ürünlerin üretilmesini ve mevcut ürünlerin

maliyetlerinin düşmesini sağlar. Bunun sonucu olarak ürün arz miktarı değişir.

Şekil 3.5'te ki grafik, teknolojiye gelişmeden dolayı ses kaseti arzındaki artışı göstermektedir. Arz artarsa, arz eğrisi sağa doğru kayar ve her bir fiyattan arz edilen miktar daha fazla olur. Örneğin orijinal arz eğrisinde fiyat 2 TL/adet iken haftalık arz miktarı 3 milyon adettir. Yeni arz eğrisinde haftalık arz miktarı 6 milyon adettir.

Şekil 3.5

Arzdaki Artış

Orijinal Arz Eğrisi Eski Teknoloji			Yeni Arz Eğrisi Yeni Teknoloji		
	Fiyat (TL/adet)	Miktar (adet/hafta)		Fiyat (TL/adet)	Miktar (adet/hafta)
a	1	0	a'	1	3
b	2	3	b'	2	6
c	3	4	c'	3	8
d	4	5	d'	4	10
e	5	6	e'	5	12

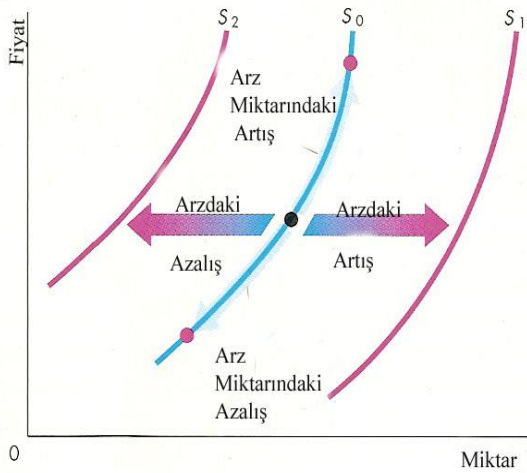
Tablo 3.5'teki rakamlar yakından incelendiğinde, her bir fiyattan arz miktarının arttığı görülmektedir.

Arz Edilen Miktar ve Arzdaki Değişim

Üreticilerin satışlarını etkileyen faktörlerin değişimi arz edilen miktarda veya arzda değişime neden olur. Başka bir ifadeyle, değişen faktörlerin etkisiyle ya arz eğrisi boyunca bir değişim olur veya arz eğrisinde bir kayma olur.

Arz eğrisi üzerindeki bir nokta, verilen fiyattan arz edilen miktarı gösterir. Bu nedenle arz eğrisi üzerindeki kayma, arz edilen miktardaki değişimi gösterir. Bütün olarak arz eğrisi ise arzı gösterir. Bu nedenle arz eğrisinin yer değiştirmesi arzdaki değişimi gösterir.

Şekil 3.6
Arzdaki Değişime Karşılık
Arz Edilen Miktardaki Değişim

Şekil 3.6 bu farklılığı göstermekte ve özetlemektedir. Arzı etkileyen diğer tüm faktörler aynı kalmak şartıyla, bir malın fiyatı düştüğünde o malın arz edilen miktarı azalır. S_0 arz eğrisi üzerinde ortadaki noktadan aşağı noktaya doğru bir hareket oluşur. Veya arzı etkileyen diğer tüm faktörler aynı kalmak şartıyla bir malın fiyatı artarsa, arz edilen miktar artar ve arz eğrisi üzerinde orta noktadan yukarı noktaya doğru bir hareket oluşur.

Satış planları üzerindeki etkili olan diğer faktörler değiştiğinde, bu değişimin etkisiyle arz eğrisi kayar ve arzda bir değişim olur. Eğer arz eğrisi S_0 ise ve arzı etkileyen faktörlerden biri olan üretim maliyeti düşerse, arz artar ve arz eğrisi sağa kayar ve S_1 eğrisi ile temsil edilir. Eğer üretim maliyetleri artarsa, arz azalır ve arz eğrisi sola kayar ve S_2 ile temsil edilir.

Piyasa Dengesi

Bu bölüme kadar, bir malın fiyatı arttığında, talep miktarının azaldığını ve arz miktarının arttığını, fiyat düştüğünde ise, talep miktarının arttığını ve arz miktarının azaldığını görmeye çalıştık. Bu bölümde ise fiyatların alıcı ve satıcıların planlarını nasıl koordine ettiğini ve nasıl dengeyi sağladığını görmeye çalışacağız.

Denge, karşı güçlerin birbirini dengelemesi durumudur. Bir piyasadaki denge, fiyatın alıcı ve satıcının planlarını dengelediğinde meydana gelir. Denge fiyatı, talep ve arz miktarının eşit olduğu durumdaki fiyattır. Denge miktarı ise; denge fiyatından satın alınan ve satılan mal miktarıdır. Piyasa dengeye doğru hareket eder. Çünkü;

- Fiyat satın alma ve satış planlarını düzenler
- Planlar gerçekleştirilemeyince fiyat ayarlaması yapılır.

Bir Düzenleyici Olarak Fiyat

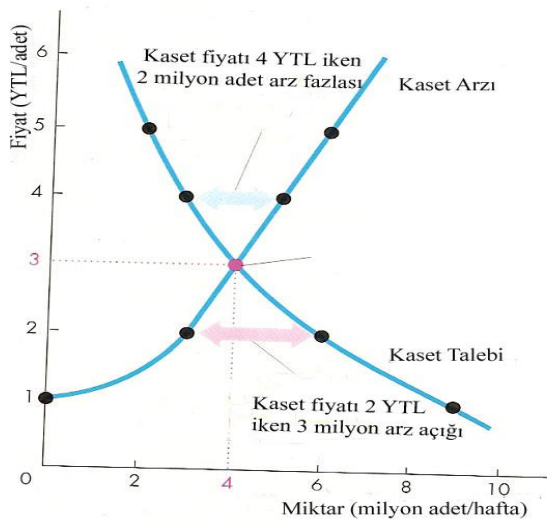
Bir malın fiyatı, o malın talep ve arz miktarlarını düzenler. Fiyat çok yüksekse, arz miktarı talep miktarını aşar. Fiyat çok düşükse talep miktarı arz miktarını aşar. Talep ve arz miktarını eşit yapan tek bir fiyat vardır. Şimdi bu fiyatın ne olduğunu çıkarmaya çalışalım.

Şekil 3.7 ses kaseti piyasasını göstermektedir. Bu şekilde çizelge 3.1 ve 3.4'ün rakamları birlikte kullanılmaktadır.

Ses kaseti fiyatı 1 TL ise haftalık talep miktarı 9 milyon adettir, fakat bu fiyattan kaset arzı olmamaktadır. Bu talep miktarı arz miktarının üzerine çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle 1 TL/adet'lik fiyatta, haftalık 9 milyon adet kaset açığı, arz açığı vardır. Bu açık Şekil 3.7'deki çizelgenin son sütununda gösterilmektedir. Ses kaseti fiyatı 2 TL /adet olduğunda, hala açık söz konusudur, ama açık biraz daralmıştır ve haftalık 3 milyon adet'e gerilemiştir. Kaset fiyatı 5 TL/ adet olduğunda arz miktarı, talep miktarını aşar. Bu fiyattan

haftalık arz miktarı 6 milyon adettir. Fakat talep miktarı sadece 2 milyon adettir. Bu durumda ise haftalık 4 milyon adet kaset fazlalığı oluşmaktadır. Ne açığın ne de fazlalığın olmadığı, talep ve arz miktarının dengeye ulaştığı tek fiyat ise 3 TL /adet'dir. Bu fiyatta arz ve talep birbirine eşittir. Bu noktada birim denge miktarı 4 milyon adet/hafta, denge fiyatı ise 3 TL/adet'dir.

Şekil 3.7
Denge

Fiyat (TL/kaset)	Talep Miktarı (TL / adet)	Arz Miktarı (milyon Adet / hafta)	Açık (-) veya fazlalık (+)
1	9	0	-9
2	6	3	-3
3	4	4	0
4	3	5	+2
5	2	6	+4

Şekil 3.7'de 3 TL/adet olan denge fiyatında arz ve talep eğrisinin kesiştiği görülmektedir. Bu kesişme noktasında piyasa dengesi oluşmaktadır. 3 TL/adet üzerindeki her fiyatta arz fazlası oluşur. Örneğin; birim kaset fiyatı 4 TL iken, haftalık arz fazlası 2 milyon adettir ve okla gösterilmektedir (şekil 3.7). 3 TL/adet altındaki her fiyatta ise, arz açığı oluşmaktadır. Örneğin; fiyat 2 TL/iken, haftalık arz açığı 3 milyon adettir ve bu durum şekil 3.7'de okla gösterilmektedir.

Fiyat Ayarlamaları

Denge fiyatının üstünde arz fazlasının, altında ise arz açığının olduğu ifade edildi. Fakat fiyatta bir değişim sağlanıp, arz fazlası veya açığı ortadan kaldırılabilir mi? Çünkü böyle bir fiyat değişmesi hem alıcılar hem satıcılar için yararlı olacaktır. Arz fazlası veya arz açığı neden fiyat değişimlerine neden olur görmeye çalışalım.

Piyasa Açığı Fiyatları Artışa Zorlar: Bir kaset fiyatının 2 TL/adet olduğu varsayalım. Tüketiciler haftada 6 milyon adet almayı planlamaktadırlar ve üreticiler haftada 3 milyon adet satmayı planlamaktalar. Tüketiciler üreticileri planladıklarından daha fazla üretmeye zorlayamazlar. Bu nedenle satış için piyasaya sürülecek miktar 3 milyon adettir. Bu durumda fiyat yükselecek ve denge fiyatı yukarı doğru hareket edecektir. Bazı üreticiler, tüketici memnuniyetsizliği karşısında fiyatları artırırlar, bazıları ise üretim miktarını artırırlar. Fiyatlardaki artış, kıtlığı azaltır. Çünkü fiyat artışı talebi azaltır ve buna bağlı olarak arz miktarını artırır.

Piyasa Fazlalığı Fiyatları Düşüşe Zorlar: Kaset fiyatının 4 TL olduğunu varsayalım. Üreticiler bu fiyattan 5 milyon adet satmayı planlamaktadırlar. Tüketiciler ise bu fiyattan 3 milyon adet satın almayı planlamaktalar. Üreticiler tüketicileri planladıklarından daha fazla miktarda kaset almaya zorlayamazlar. Bu durumda fiyatlar düşecek ve denge fiyatı aşağı doğru hareket edecektir. Satmayı düşündükleri fiyattan ürünlerini satamayan üreticiler fiyatlarını düşürecekler ve bazı üreticiler daha az üretim yapacaklardır. Üreticiler fiyatlarını düşürünce, denge fiyatı aşağı doğru hareket edecektir. Düşen fiyat üretim fazlalığını azaltacaktır. Çünkü fiyat düşüşü talep miktarını artıracak ve arz edilen miktarı azaltacaktır.

Alıcı ve Satıcılar İçin En Uygun Sonuç: Fiyat denge fiyatının altında iken, denge noktasına doğru hareket etmesi için

zorlanır. Neden alıcılar fiyat artışına direnmezler ve daha yüksek fiyattan satın almayı reddetmezler? Çünkü onlar mala mevcut fiyatından daha yüksek bir değer veririler ve mevcut fiyattaki toplam taleplerini yeterli görmezler.

Fiyat denge fiyatının üstünde olduğu zaman ise, denge fiyatına düşmesi için etki yapılır. Satıcılar neden bu azalışa karşı koymazlar ve daha düşük fiyattan satmayı reddetmezler? Çünkü onlar için minimum arz fiyatı mevcut fiyatın altındadır ve mevcut fiyattan ürünün hepsini satamazlar.

Ne alıcılar ne de satıcılar talep ve arz miktarının eşit olduğu fiyattan daha iyi bir fiyatta iş yapamazlar. Alıcılar en son satın aldıkları birim mala ödemek isteyecekleri en yüksek fiyatı öderler ve satıcılar satmak istedikleri en son birim mala en düşük fiyatı alırlar.

İnsanlar piyasada serbest bir şekilde satın alma ve satma işlemlerini yaptıklarında, alıcılar mümkün olan en düşük fiyattan satın almaya uğraşırlar satıcılar ise mallarını mümkün olan en yüksek fiyattan satmaya uğraşırlar.

İnsanlar serbest bir şekilde alım ve satış işlemlerini yaptıklarında ve talep edenler mümkün olan en düşük fiyattan satın almaya, satıcılar ise mallarını mümkün en yüksek fiyattan satmaya uğraşırlar. Bu fiyat, talep ve arz miktarının eşit olduğu denge fiyatıdır. Bu fiyat satıcı ve alıcıların planlarını koordine eder.

Fiyat ve Miktardaki Değişimlerin Tahmini

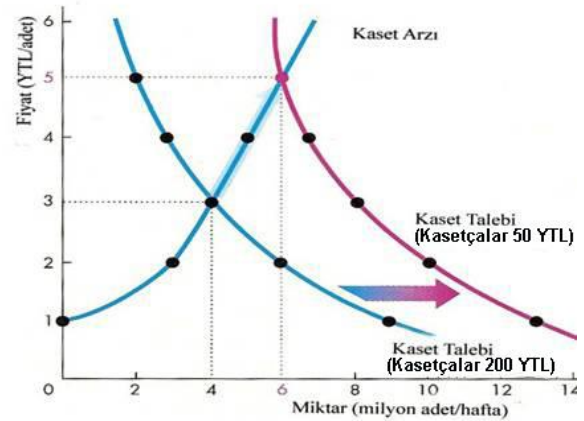
Daha henüz öğrendiğimiz talep ve arz teorisi, fiyatlar ve satın alınan ve satılan miktarlar üzerindeki etkileri analiz eden güçlü yöntemdir. Bu teoriye göre fiyattaki değişim ya talepteki, ya arzdaki veya her iki kavramdaki değişime dayanır. İlk aşamada talepteki değişimin etkilerini inceleyelim.

Talepte Değişim

Ses kaset talebi artarsa, kaset fiyatı ve miktarı ne olur? Bu soruyu spesifik bir örnekle cevaplamaya çalışalım. Kasetçalar fiyatının 200 TL'den 50 TL'ye düştüğü varsayalım. Bu durumda kasetçalar ve kaset birbirini tamamlayıcı mallar olduğu için kaset talebi artar. Bu durumun grafiksel anlatımı Şekil 3.8'de verilmiştir. Şekil 3.8'de başlangıç tablosu ve fiyat düşüşünden sonra oluşan yeni talep tablosu, tablonun ilk üç sütununda gösterilmiştir. Ayrıca tablonun son sütunda arz miktarlarına da yer verilmiştir.

Şekil 3.8

Talepteki Değişimin Etkileri

Fiyat	Talep Edilen Miktar (milyon adet/hafta)		Arz Edilen Miktarı (milyon adet / hafta)
	Kasetçalar 200TL	Kasetçalar 50TL	
1	9	13	0
2	6	10	3
3	4	8	4
4	3	7	5
5	2	6	6

Orijinal denge fiyatı 3 TL/adettir. Bu fiyattan talep ve arz miktarı haftalık 4 milyon adettir. Talep artınca talep miktarını arz miktarına eşitleyen fiyat ise 5 TL/adettir. Bu fiyattan her hafta 6 milyon adet kaset alınır ve satılır. Talep artınca hem fiyat hem miktar artar.

Şekil 3.8 bu değişimleri göstermektedir. Bu grafik orijinal kaset talep ve arzını göstermektedir. Orijinal denge fiyatı 3 TL/adet, bu fiyatta oluşan denge miktarı

ise 4 milyon adettir. Talep artarsa talep eğrisi sağa kayar. Denge fiyatı 5 TL'ye yükselir. Ve haftalık arz miktarı 6 milyon adete yükselir. Arz miktarında bir artış vardır ama arz eğrisi yer değiştirmez. Yani arzda değişim yoktur.

Aşamalar halinde anlatılan örneği ters çevirebiliriz. Mevcut durumda talebin azaldığı varsayalım. Talepte böyle bir azalış, CD ürününün (ikame mal) fiyatındaki bir azalıştan kaynaklanabilir. Talepteki bu azalış nedeniyle talep eğrisi sola kayar. Denge fiyatı 3 TL/adet'e, denge miktarı ise 4 milyon adet/hafta'ya geriler.

Şimdi iki çıkarım yapabiliriz;

1. Talep arttığında hem fiyat hem miktar artar.
2. Talep azaldığında, hem fiyat hem miktar azalır.

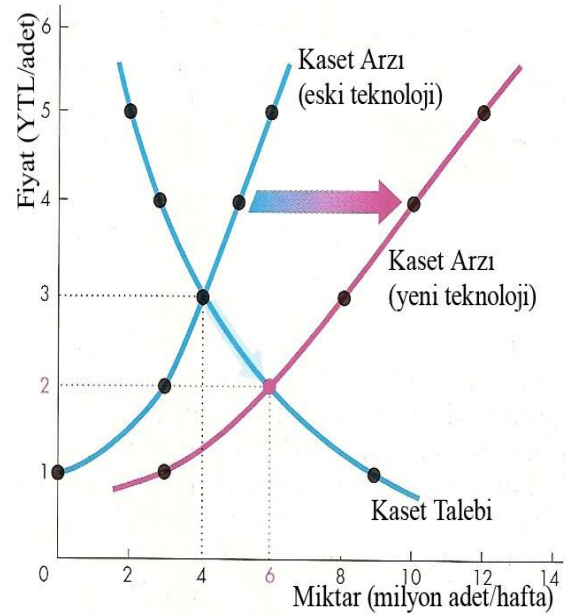
Arzda Değişim

Sony ve 3M şirketlerinin kaset üretim tesislerinde maliyet azaltıcı yeni teknoloji kurduklarını varsayalım. Yeni teknoloji kaset arzını artırmaktadır. Yeni arz grafiği şekil 3.9'da sunulmuştur. Yeni denge fiyat ve miktarı nedir? Cevap yeni oluşturulan çizelgede açıkça gösterilmektedir. Birim fiyat 2 TL'ye düşmekte, haftalık üretim miktarı ise 6 milyon âdete yükselmektedir. 3 TL olan eski fiyattaki talep ve arz miktarlara bakarak bu değişimin nedenini görebilirsiniz. Bu fiyattan arz edilen miktar 8 milyon adet / hafta'dır, yani arz fazlası vardır ve bu nedenle fiyat düşer. Sadece fiyat 2 TL olduğunda, arz ve talep miktarı eşit olur, yani denge oluşur.

Şekil 3.9, arzdaki artışın etkisini göstermektedir. Bu grafikte ses kaset üretimine ait talep eğrisi ve orijinal ve yeni arz eğrileri yer almaktadır. Arz arttığında arz eğrisi sağa kayar, denge fiyatı 2 TL'ye düşer ve haftalık talep miktarının 6 milyon adete yükseldiği grafikte açıkça görülmektedir. Yani talep miktarında artış vardır, bu da talep eğrisi üzerinde hareket sonucu oluşur, fakat talep değişmez, yani talep eğrisi yer değiştirmez.

Şekil 3.9

Arzdaki Değişim Etkileri

Fiyat (TL/adet)	Arz Miktarı (milyon adet/hafta)		Talep Miktarı (milyon adet/hafta)
	Eski Teknoloji	Yeni Teknoloji	
1	0	3	9
2	3	6	6
3	4	8	4
4	5	10	3
5	6	12	2

Verilen bu örnek tersine çevrilebilir. Başlangıçta satın alınan ve satılan miktarın yani denge miktarının haftalık 6 milyon adet olduğunu ve denge fiyatının ise 2 TL olduğunu varsayalım. Arzın başlangıç seviyesinde bir azalma olursa, ne olduğunu hesaplayabiliriz. Böyle bir azalış işgücü veya hammadde maliyetindeki bir artıştan kaynaklanabilir. Bu azalış arz eğrisini sola kaydırır, denge fiyatı 3 TL'ye yükselir ve denge miktarı ise azalarak 4 milyon adete düşer.

Buradan iki çıkarım yapılabilir;

1. Arz arttığında miktar artar ve fiyat düşer
2. Arz azaldığında, miktar azalır ve fiyat yükselir.

Talep ve Arzın Birlikte Değişimi

Arz veya talepteki değişimin fiyat ve miktar üzerine etkilerini görmeye çalıştık. Arz ve talepte birlikte değişim olursa, bunun fiyat ve miktar üzerine etkisi nasıl olur? Bu bölümde bu soru cevaplanmaya çalışılacaktır. Bu soruyu cevaplamak için, ilk önce arz ve talepteki değişimin aynı yönde olması durumu incelenecektir. Sonra eğrilerin farklı yönlerde hareket etmesi durumu incelenecektir.

Arz ve Talebin Aynı Yönde Değişmesi:

Talepteki artış, ürün fiyatını ve satın alınan ve satılan ürün miktarını artırdığı ifade edilmiştir. Ürün arzının artması durumunda, ürün fiyatı düşerken satın alınan ve satılan ürün miktarının arttığını ifade edilebiliriz. Şimdi ise bu değişimlerin birlikte olduğunda ne olacağı ortaya konulacaktır.

Şekil 3.10'daki çizelge, orijinal talep ve arz miktarını ve üretim teknolojisindeki gelişmeler ve kasetçalar fiyatındaki düşüşten sonra oluşan yeni arz ve talep miktarını ifade eden değerleri birlikte vermektedir. Bu sayılar şekil 3.10'da yeralan grafikte de gösterilmektedir. Orijinal talep ve arz eğrileri fiyatın 3 TL/adet ve miktarın 4 milyon adet olduğu noktada kesişirler. Yeni arz ve talep eğrisi ise miktarın 8 milyon adet ve fiyatın ise 3 TL/adet olduğu noktada kesişirler.

Arz veya talepteki artış miktarı artırmaktadır. Yani arz ve talepteki artışla birlikte miktar da artmaktadır.

Talepteki artış fiyatı artırır, arzdaki artış ise fiyatı düşürür. Bu nedenle, talep ve arz

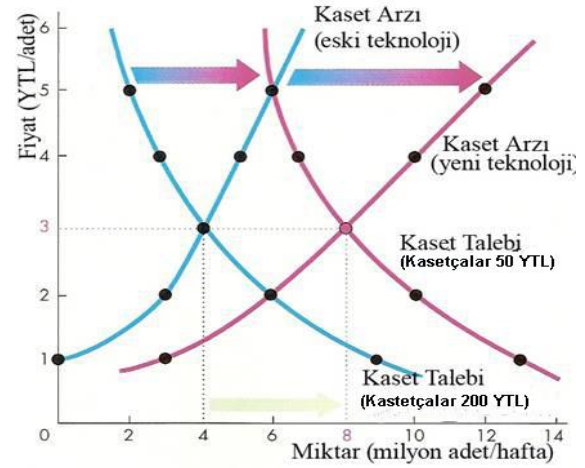
birlikte arttığında fiyatın artıp artmadığını söyleyemeyiz. Grafikteki örneğimizde fiyat değişmemektedir.

Sonuç olarak iki çıkarım yapabiliriz;

1. Talep ve arz birlikte artarsa miktar artar, fiyat ise artar, azalır veya sabit kalır.
2. Talep ve arz birlikte azalıyorsa miktar azalır, fiyat ise artar, azalır veya aynı kalır.

Şekil 3.10

Talep ve Arzdaki Birlikte Artışın Etkileri

Fiyat	Orijinal Miktarlar (milyon adet / hafta)		Yeni Miktarlar (milyon adet / hafta)	
	Talep miktarı (kasetçalar 200TL)	Arz miktarı (eski teknoloji)	Talep miktarı (kasetçalar 50TL)	Arz miktarı (yeni teknoloji)
1	9	0	13	3
2	6	3	10	6
3	4	4	8	8
4	3	5	7	10
5	2	6	6	12

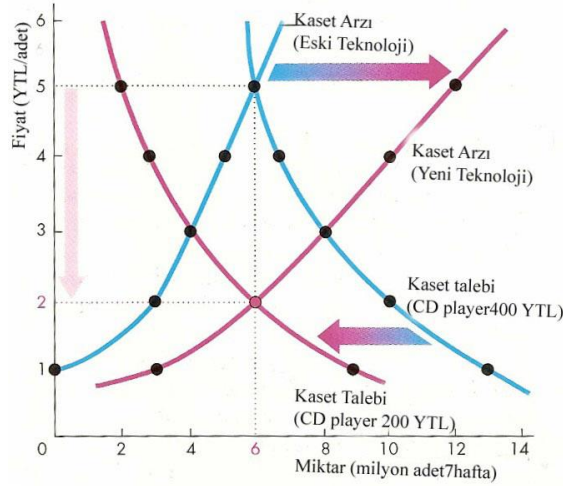
Talep ve Arzın Farklı Yönlerde Değişimi

Talep ve arzda birlikte fakat farklı yönlerde değişim olursa, ortaya çıkacak durumu incelemeye çalışalım. Gelişen üretim teknolojisi kaset arzını artırır. Fakat bunun yanı sıra CD çalar fiyatlarının düştüğünü varsayalım. CD çalar, kasetçalar için ikame bir üründür yani biri diğeri yerine kullanılabilir. Daha düşük maliyeli CD çaları daha fazla satın alan tüketiciler, ses kaseti yerine daha fazla müzik CD'si satın alır ve kaset talebi azalır.

Şekil 3.11'deki çizelge, orijinal ve yeni talep ve arz rakamlarını göstermektedir. Çizelgedeki rakamlar orijinal ve yeni arz ve talep grafiğini oluşturmaktadır.

Şekil 3.11

Arzdaki Artış ve Talepteki Azalışın Etkileri

Fiyat	Orijinal Miktarlar (milyon adet/hafta)		Yeni Miktarlar (milyon adet/hafta)	
	Talep miktarı (CD 400TL)	Arz miktarı (eski teknoloji)	Talep miktarı (CD 50TL)	Arz miktarı (yeni teknoloji)
1	13	0	9	3
2	10	3	6	6
3	8	4	4	8
4	7	5	3	10
5	6	6	2	12

Orijinal talep ve arz eğrisi 5TL/adet fiyat ve 6 milyon adet miktarın olduğu noktada kesişmektedir. Yeni arz ve talep eğrileri ise 2 TL/adet fiyat ve 6 milyon adet miktarında kesişmektedir.

Talepteki azalış veya arzdaki artış fiyatı düşürür. Sonuç olarak talepteki azalış ve arzdaki artış birlikte meydana gelirse fiyat önemli ölçüde düşer.

Talepteki azalış miktarı azaltır, arzdaki artış da miktarı artırır. Bununla birlikte aynı anda talep azalır ve arz artarsa miktarın hangi yönde değişeceğini kesin olarak söylemek mümkün değildir. Talepteki azalış ve arzdaki artış, arzdaki artışın sebep olduğu miktar artışı ve talepteki azalışın sebep olduğu miktar

azalışı ile dengeye gelir. Bu nedenle miktar değişmez. Fakat talepteki küçük bir azalış, miktarı azaltmaktadır. Arzdaki küçük bir artış ile miktarda artış olmaktadır.

Bu bölümde iki çıkarım yapabiliriz:

1. Talep azalıp arz arttığında, fiyat düşer; miktar ise artar, azalır veya sabit kalır.
2. Talep artışı ve arz azalması karşısında, fiyat artar, azalır veya sabit kalır.

CD Çalar, Sağlık Hizmeti ve Muz

Bu bölümün başında CD çalar, sağlık hizmetleri ve muz miktarları ve fiyatları hakkındaki bazı gerçeklerden bahsettik. Burada ise öğrendiğimiz talep ve arz bilgilerini kullanarak bu malların fiyat ve miktarlarındaki değişimleri açıklamaya çalışacağız.

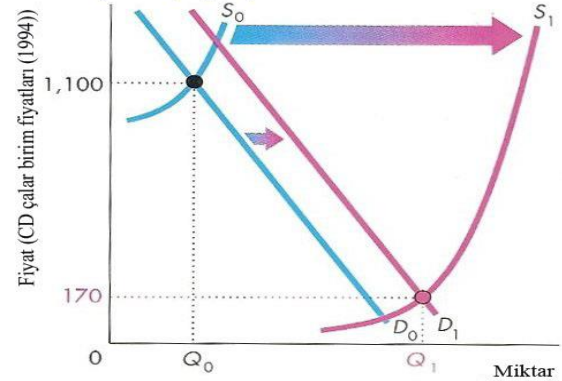
Hızlı Fiyat Düşmesi: CD Çalar

Şekil 3.12 CD çalar piyasasını temsil etmektedir. 1983'te CD çalar ilk defa üretildiğinde, çok az üretici tarafından imal ediliyordu ve arzı çok azdı. Arz eğrisi S_0 eğrisi ile temsil edilmektedir. CD çalar talebi de çok azdı. Talep eğrisi de D_0 ile temsil edilmektedir. 1983 yılında CD arz ve talep miktarı Q_0 seviyesinde, fiyatı ise 1100 TL'dir

Şekil 3.12

Fiyat Kayması, Fiyat Sıçraması

ve Fiyat İniş -Çıkışları

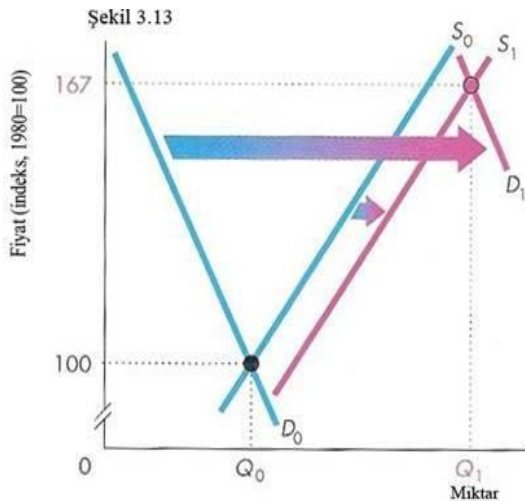
(a) Fiyat Kayması

CD çalar üretim teknolojisi gelişti ve gittikçe daha fazla firma CD çalar üretmeye başladı. CD çalar arzı çok büyük miktarda arttı ve arz eğrisi sağa kayarak S_0

iken S_1 olmuştur. Aynı zamanda gelirdeki artış ve CD çalar fiyatındaki düşüş talebi artırmıştır. Fakat talepteki artış, arzdaki artıştan daha az olmuştur. Talep eğrisi sağa kayarak D_0 iken D_1 olmuştur. Yeni arz eğrisi S_1 , talep eğrisi ise D_1 'e kaydığından denge fiyatı 1994 yılında 170TL'ye gerilemiş, denge miktarı ise Q_1 'e yükselmiştir. Arzdaki büyük artışa karşılık talepteki küçük artış sonucunda CD çalar miktarında artış ve fiyatında ise gözle görülür oranda düşüş meydana gelmiştir.

Hızlı Fiyat Yükselmesi: Sağlık Hizmeti

Şekil 3.13 sağlık hizmetleri piyasasını göstermektedir. 1980 yılında sağlık hizmetleri arz eğrisi S_0 idi. Medikal teknolojisindeki ilerlemeler bu hizmet sektörünün arzını artırmıştır. Fakat doktor ücretlerindeki ve maliyetlerdeki büyük artış, sağlık bakım hizmetleri sağlama maliyetini artırmış ve arzı azaltmıştır. Bu iki farklı gücün etkisiyle arzdaki net değişim artış şeklinde gerçekleşmiştir. Arz eğrisi sağa kayarak S_0 'dan S_1 olmuştur. Arzdaki artışın yanında, talepte de hızlı bir artış gerçekleşmiştir. Talepteki artışın bir kısmı, daha yüksek gelir, bir kısmı yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranla artışı ve bir kısmı da yeni tedavi yöntemlerine olan talep artışından kaynaklanmıştır.

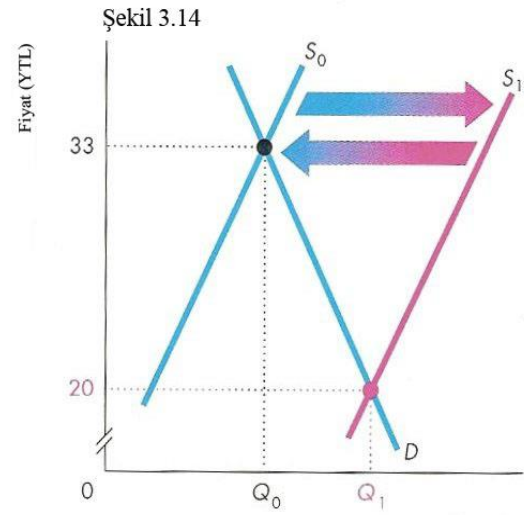
(b) Hızlı Fiyat Yükselişi: Sağlık Hizmetleri

Bu faktörlerin birlikte etkisiyle talep eğrisi önemli ölçüde sağa kayarak D_0 'dan D_1 'e yükselmiştir. Talepteki büyük artış ve arzdaki küçük artış sonucunda miktar

Q_0 'dan Q_1 'e yükselmiş ve fiyat indeksi 1980'de 100 iken, 1998'de 167 olarak gerçekleşmiştir.

Fiyat İniş-Çıkışları: Muz

Şekil 3.14 (c)'de muz piyasası temsil edilmektedir. D ile gösterilen talep eğrisi yıllar boyunca çok fazla değişmemektedir. Muz arzı özellikle hava şartlarına bağlı olduğundan muz arzı S_0 ve S_1 arasında dalgalanmaktadır. İyi yetiştirme şartları ile üretim artar ve arz eğrisi S_1 , kötü yetiştirme koşullarında ise üretim azalır ve arz eğrisi S_0 olur. Arzdaki dalgalanma sonucunda, miktar Q_0 ve Q_1 arasında dalgalanırken muz fiyatı da dalgalanma gösterir ve maksimum fiyat 3,3 TL ve minimum fiyat ise 2,0 TL olarak gerçekleşir.

(c) Fiyat İniş-Çıkışları : Muz

Görünmez El

Meşhur Ekonomist Adam Smith, piyasadaki her alıcı ve satıcının kendi iradesiyle hedeflemediği bir sonucun oluşması için *görünmez bir el* tarafından yönlendirildiğini ifade etmiştir. Bununla o ne demek istedi? Her birimiz piyasada karar verirken kendimiz için en iyi sonuca ulaşmaya çalışırız ama aslında piyasadaki herkes için en iyi sonuca ulaşmış oluruz. Ekonomi konularını öğrenmeyi sürdürürseniz, piyasaların hangi şartlar altında etkin çalıştığını ve neden bazen herkes için en iyi olan sonuca ulaşamadığını keşfedeceksiniz.